

*Єсупов О.В., Хавіна І.В.
м. Харків, Україна*

ЕДІПІВ КОМПЛЕКС ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА У СТАНОВЛЕННІ ОСОБИСТОСТІ.

Постановка проблеми. Станом на сьогоднішній день, актуальним виявляється наявність у сучасних сім'ях проблем, які виходять далеко за рамки побутових. Часто їх першопрчиною є втрата контролю за поведінкою дитини на ранньому етапі виховання, а також застосування фізичної сили як частини виховного акту. Безумовно, це має вплив на формування ядра автономії особистості, що є однією з основоположних темою цієї роботи, та процесу проходження одного з етапів становлення особистості у ранньому віці – Едіпового комплексу.

Аналіз останніх досліджень та публікацій показує, що проблемі Едіпового комплексу приділяється багато уваги. В роботах вітчизняних та зарубіжних психологів ця проблема займає особливе місце. Відомі вітчизняні вчені, які займалися цим питанням:

Метою цієї статті є аналіз впливу емоційного стану на взаємини з батьками, витікання звідси формування ядра статевої ідентичності і прояви ненависті у відносинах "сімейного трикутника" (мати - батько - дитина).

Виклад основного матеріалу. Сьогодні в психологічній практиці важко знайти концепцію, яка не мала б за собою протиріч. Не залишилися без уваги і концепція Едіпового комплексу що є предметом різноманітних дискусій, в яких взяли участь майже всі провідні прихильники і противники психоаналізу. Сам факт існування явищ і тенденцій, які охоплюються даним поняттям, підтверджено. Однак постульовані Зигмундом Фрейдом, їх універсальність і роль не визнаються деякими психоаналітиками і навіть шанувальниками психоаналізу.

Поняття Едіпового комплексу було введено в науковий обіг З. Фрейдом в 1910 р., після тлумачення їм давньогрецького міфу про царя Едіпа з однойменної трагедії Софокла, в яких фиванський цар Едіп, всупереч своєї волі і не розуміючи того, вбиває батька (Лая), одружується на матері (Іокасті), стаючи батьком дітей, які в той же час є його братами по материнській лінії. Коли правда відкривається, Іокаста вбиває себе, повисившись, а сам Едіп виколує собі очі.

ОРГАНІЗАЦІЙНІ, ПРОФЕСІЙНІ ТА СОЦІАЛЬНІ РОЛІ У ДІЯЛЬНОСТІ СУЧАСНОГО ЛІДЕРА

У трагедії Софокла згодом виявляється, що мати-дружина Іокаста протриває продовженню розслідування, вона посилається на те, що багатьом людям доводиться бачити у сні, ніби вони мають зносини з матір'ю, але на сні не варто звертати увагу. У своїх дослідженнях Фрейд не рахував сновидіння мало важливими. Він вважав, що найменш типові сновидіння, такі, які сняться багатьом людям, і не сумнівався, що згадане Іокастою сновидіння тісно пов'язане з дивним і страшним змістом оповіді. По суті, ця трагедія - аморальна п'єса, вона знімає з людини моральну відповідальність, показує божественні сили як організаторів злочину і безсилля моральних спонукань людини, що чинять опір злочину.

Фрейдівський постулат про Едіпов комплекс опирається на ідеї, раніше висловлені різними мислителями. Але на відміну від своїх попередників, які використовували Едіпову ситуацію в якості ілюстрації всій складності, невизначеності і загадковості людських вчинків, Фрейд звів цю образну ситуацію в ранг психоаналітичного концепту. За допомогою його З. Фрейд спробував пояснити не тільки діяльність людини, але навіть і походження релігії, моральності, мистецтва та соціальних інститутів. Згідно з психоаналізом, роль сексуальних потягів в житті людини тісно пов'язана з фрейдівським постулатом про Едіпов комплекс, відповідно з яким хлопчик постійно відчуває потяг до матері і бачить у батькові свого суперника.

Чому ж хлопчик хоче свою матір і прагне позбутися від батька? Як вважав З. Фрейд, сексуальність проявляється у дітей надзвичайно рано, а мати - найбільш близький об'єкт обожнювання з боку дитини. А оскільки дитина в цьому віці живе відповідно до принципу задоволення, ігноруючи до певного часу принцип реальності, то його еротичні ідеї проявляються часом досить активно. Наприклад: дитина часто залазить в ліжко до батьків, заважаючи їх статево життю. Найчастіше він символічно лягає між ними. Батько ж - фігура міфологічна. Вбивство батька - це звичайна справа для багатьох міфологічних творів.

З. Фрейд писав: «Доля Едіпа захоплює нас тільки тому, що вона могла б стати і нашою долею. Але будучи щасливішими, ніж він, ми зуміли з тієї пори, оскільки не стали невротиками, відсторонити наші сексуальні спонукання від наших матерів і забути наші ревнощі до батька. Від особистості, яка здійснила таке дитяче бажання, ми відштовхуємося з усією міццю витіснення, яке з тієї пори зазнала це бажання в нашій психіці».

ОРГАНІЗАЦІЙНІ, ПРОФЕСІЙНІ ТА СОЦІАЛЬНІ РОЛІ У ДІЯЛЬНОСТІ СУЧАСНОГО ЛІДЕРА

Уявлення про цей комплекс лягли в основу психоаналітичного вчення Фрейда, зумовивши його інші теоретичні положення і надавши психоаналізу ореол скандальної популярності, привертає до себе увагу одних дослідників і відразливою від неї є для інших. «Едіпів комплекс, - як заявив один з прихильників психоаналізу - Віттельс Ф., - це той локомотив, який промчав тріумфальний поїзд Фрейда навколо земної кулі». Нерідко «Едіпів комплекс» розглядається західними теоретиками як один з оригінальних вкладів засновника психоаналізу в розуміння природи людини.

З того часу теорія Едіпового комплексу є однією з основних категорій психоаналітичного вчення. Період розвитку в якому проявляється активність Едіпового комплексу, згідно з класичним психоаналізом, буде вносити істотний вплив на психіку, особистість і поведінку людини.

Відомо, що головним регулятором людської поведінки служить свідомість. З. Фрейд відкрив, що за покривом свідомості прихований глибинний, "киплячий" пласт неусвідомлених особистістю могутніх прагнень, потягів, бажань. Будучи лікарем, він зіткнувся з тим, що ці неусвідомлювані переживання і мотиви можуть серйозно обтяжувати життя і навіть ставати причиною нервово-психічних захворювань. Це направило його на пошуки засобів рятування своїх пацієнтів від конфліктів між тим, що говорить їх свідомість, і потаємними, сліпими, несвідомими спонуканнями. Так народився фрейдівський метод зцілення душі, названий психоаналізом. Фрейдівська теорія в багатьох країнах міцно увійшла в підручники з психології, психотерапії, психіатрії. Вона справила вплив на інші науки про людину - соціологію, педагогіку, антропологію, етнографію, філософію, а також на мистецтво і літературу. Фрейдівська методологія пізнання суспільних явищ, що вимагає розкриття лежачих в її основі несвідомих механізмів, пригнічених бажань, широко використовувалася послідовниками З. Фрейда і стала своєрідною філософією.

Психоаналітична філософія, емпіричною базою якої є психоаналіз, продовжує і поглиблює ірраціональні тенденції "Філософії життя", зі своїх позицій прагне пояснити особистісні, культурні та соціальні явища. Численні судження різних авторів, найчастіше західних, про психоаналіз свідчать о наявності різнопланових, іноді протилежних точок зору на основу фрейдівського вчення. І хоча престиж і авторитет психоаналізу останнім часом дещо впав, видається актуальним звернутися

ОРГАНІЗАЦІЙНІ, ПРОФЕСІЙНІ ТА СОЦІАЛЬНІ РОЛІ У ДІЯЛЬНОСТІ СУЧАСНОГО ЛІДЕРА

до спадщини З. Фрейда і його послідовників і розглянути співвідношення між психоаналізом і окремими напрямками сучасної філософії, які так чи інакше зачіпають проблеми формування особистості людини та її статевої ідентичності.

Статева ідентичність є серцевиною нашої автономії. Вона визначається не тільки фізичним існуванням. На неї також діють батьківські установки, особливо несвідомий зміст цих установок, а також культура, в якій живе дитина. Уявлення про розвиток дівчинки почали змінюватися: теоретики зрозуміли, що первинна жіночність є базисною рисою дівчинки з самого початку, і її ядром є бажання мати дитину. Дівчинка усвідомлює наявність в ній внутрішнього простору, що проявляється, наприклад, в її іграх і фантазіях. Розвиток образу тіла базується не тільки на тому, що розуміють як ідею Фрейда, на нього впливають і тілесні відчуття.

Згідно Фурман у хлопчиків і дівчаток тілесне Его та їх нарцистичний внесок у нього різний: "хлопчики закривають і зміцнюють кордони свого тілесного Его, в той час як дівчатка отримують задоволення у збереженні їх гнучкими. Це розходження передуює фалічно-генітальним сексуальним інтересам і не пов'язане з дитячим розумінням або ігноруванням сексуальної відмінності, але воно тісно пов'язане з подальшим ставленням до тілесної цілісності, до матері, до материнської турботи". Вона зазначає: "Жіноче тілесне Его, мінливе і тому дуже вразливе, виразно містить загрозу хлопчику і чоловіку, який вже був одного разу також ранимий. Чим більша загроза випробувати знову ранній стан тілесної дезінтеграції, тим більше він потребує захисту своєї тілесної цілісності, аж до ухилення від чуттєвого контакту з жінкою як матір'ю і з її досвідом материнської турботи".

Мати є першим об'єктом любові та ідентифікації як для дівчаток, так і для хлопчиків. Мати - це наш світ, а ми її світ, всі переживання взаємні. Великим розчаруванням для хлопчиків і дівчаток стає розуміння того, що мати має свій власний внутрішній світ, про який ми не знаємо, і всередину якого ми не можемо потрапити. На додаток до цього, хлопчик повинен прийняти, що він також і фізично відрізняється від матері. Це травматичне для нього. Він бореться з цією інформацією за допомогою переконання, що він може дати життя дитині і вигодувати його грудьми, як мама.

На цій стадії розвитку маленький хлопчик в сауні називає пеніс батька «старою цицькою». Одна маленька дівчинка в розмові з психологом

ОРГАНІЗАЦІЙНІ, ПРОФЕСІЙНІ ТА СОЦІАЛЬНІ РОЛІ У ДІЯЛЬНОСТІ СУЧАСНОГО ЛІДЕРА

розповіла, що у матері є молочні груди, а у батька - скислі груди. Інший 2-3 річний хлопчик оголосив своєї матері, що у нього в животі є дитина. Мама і син розмовляли про дитину кілька тижнів, поки одного разу хлопчик не сказав, що дитину у нього більше немає, і він тепер в животі у мами. Ми вважаємо, що дитина є всередині багатьох чоловіків. Дитиною чоловіка є жінка, народжена чоловіком, що робить мати непотрібною, як описує це Шассгет-Сміржель. Це крайня форма фалічного захисту. Поступово хлопчик помічає, що фізично він подібний з батьком, і батько стає важливим для нього з іншої причини, ніж раніше. Знання того, що хлопчик відрізняється від матері, дає йому можливість відокремитися від неї. Очікування хлопчика від звернення до батька направлені на пошук його прийняття. Цей період дуже важливий з погляду статевої ідентичності хлопчика. Хлопчик не змагається зі своїм батьком, він спостерігає за ним в пошуку моделі того, як бути чоловіком. Мужність також включає відносини з жінкою, з матір'ю. У цій фазі хлопчик любить свого батька без амбівалентності, і в той же час він потребує отримання від батька засобів едипальної конкуренції, яка з'явиться пізніше.

Вейкко Тахко описував у своїх працях наскільки чоловік зможе набути батьківство, коли сам стане батьком, залежить значною мірою від цього періоду розвитку і від відносин з батьком в цей час. Любов хлопчика до матері не є сексуальною спочатку, це з'явиться пізніше, в едипальному періоді.

Грінсон, Стіллер і Тахко висловили гіпотезу, що для хлопчиків нормальним є енергійне "розототожнення" з матір'ю для подолання своєї жіночності. Проаналізувавши теорії науковців, ми можемо зробити висновок: розвиток мужності може базуватися тільки на фалічному захисті.

Мішель Даймонд рішуче дискутує з цією точкою зору. Він показує, що безпека прихильності хлопчика до матері забезпечує періодичні звернення до батька і "несвідомі батьківські і материнські образи та ідентифікації обох, як матері, так і батька, а також батьківські доедипальні відносини зі своїм маленьким хлопчиком і його матір'ю надзвичайно важливі у формуванні гендерної ідентичності сина ". Він також підкреслює роль культури в ідентичності людини.

Для дівчинки мати залишається протягом усього часу об'єктом для ідентифікації, як і ядром ідеального "Я". Кохання у діадичних відносинах дівчинки і матері також вільна від амбівалентності. Згідно Тахко, в едипальному періоді дівчинка бажає мати пеніс, щоб бути здатною

ОРГАНІЗАЦІЙНІ, ПРОФЕСІЙНІ ТА СОЦІАЛЬНІ РОЛІ У ДІЯЛЬНОСТІ СУЧАСНОГО ЛІДЕРА

задовольнити свою матір, щоб бути з нею в таких же відносинах, як батько, щоб бути як батько. Ми вважаємо що це бажання також відіграє роль у захисті дівчинкою своїх геніталій, особливо в доєдипальному періоді. Самооцінка дівчинки та її уявлення про себе пов'язані з тим, наскільки мати цінує і сприймає її як жінку. Діадичні стосунки дочки з батьком, його шанобливе ставлення до специфічних жіночих якостей дочки виключно важливі для розвитку статевої ідентичності дівчинки, так само, як важлива для хлопчика повага матері до його специфічних чоловічих характеристик. Це також матеріал для побудови надалі взаємин із протилежною статтю, в рівній мірі, як для хлопчиків, так і для дівчаток.

Ролі хлопчика і дівчинки різні для їхніх батьків. Мати продовжує жити в дочці, а батько в синові, і в той же час можна з упевненістю сказати, що батьки живуть в обох. Дівчинка позначає для матері продовження її власної базисної функції - народження нового життя. Вона може пробудити ту ранню любов, яку мати відчувала по відношенню до своєї власної матері, так само, як батько - до своєї. Хлопчик - це інший вид об'єкта любові для матері. Він такий, як батько, як чоловік. Для батька син продовжує його мужність і батьківство, він може викликати ранню любов, яку батько і мати випробовували по відношенню до своїх батьків. Якщо у нас народжуються і хлопчик і дівчинка, наші бажання будуть двостатеві, й ми можемо відчувати, що вони реалізується в дітях. Як вважав Таахк, хлопчики захоплюються своїми батьками більшою мірою, ніж дівчатка своїми матерями, але дівчатка люблять своїх матерів більше, ніж хлопчики своїх батьків. Схоже, що чоловіки довше, ніж жінки відчують потребу в пошуку рольових моделей і авторитетів.

Проаналізувавши різні підходи до Едіпового комплексу, можемо зазначити що, наскільки важливі відносини між батьками для дітей, наскільки ж мати і батько цінують і люблять один одного і поважають свої відмінності. Кожна дитина потребує обох батьків. Мати не може замінити батька і навпаки. Можна навіть сказати, що батьки є частиною тіла дитини, і втрата будь-якого з них заподіює глибокий біль.

Жінки зазвичай знаходяться в кращому контакті зі своїм материнством, ніж чоловіки зі своїм батьківством. Це частково пов'язано з вагітністю та пологами жінки, а з іншого боку з її первинною ідентифікацією з матір'ю, бажанням бути матір'ю. Чоловічий шлях до батьківства може бути довше, але ми вважаємо, що первинним бажанням для чоловіка також є бажання мати дитину, стати батьком. Чи може трудність в усвідомленні цього бажання бути пов'язана з фалличним

ОРГАНІЗАЦІЙНІ, ПРОФЕСІЙНІ ТА СОЦІАЛЬНІ РОЛІ У ДІЯЛЬНОСТІ СУЧАСНОГО ЛІДЕРА

захистом, яка базується в даному випадку як на розчаруванні в нездатності народити, так і на страху внутрішнього простору жінки, кастрації? Чоловікам важко бачити свою незамінну роль у процесі творення; він або творець всього, або ніхто. З іншого боку, жінка може хотіти привласнити свою дитину, яка була народжена з її тіла. Розглядати дитину, особливо в ранньому періоді, як частину себе, зменшуючи значимість батька, якого їй в той же час болісно бракує, щоб захистити її особистий досвід від загрозової їй тілесної дезінтеграції. Сексуальний акт часто допомагає жінці досягти тілесної і ментальної інтеграції.

Згідно з Фурманом: «особистий внесок у дитину характеризує вступ обох батьків в батьківську фазу розвитку і є істотним для їх батьківського досвіду, при цьому внесок кожного з батьків різний». Нарцистичний катексис батька є ментальним, в той час як материнський катексис є і ментальним, і тілесним. Навіть батьки, які послідовно і ґрунтовно інвестували первинну турботу, не відчують примітивного страху дезінтеграції або пов'язані з ним тілесні відчуття, коли їх дитину віднімають від грудей або привчають до догляду за тілом. «Батьки часто тепло підтримують матерів, але у них немає емпатичного розуміння того дистресу, який матері відчують, поки виростають їхні маленькі діти. Сепарація з дітьми залишається протягом усього життя різною для матері і батька, хоча вони могли б поділитися своїми реакціями на свою підліткову емансипацію замість того, щоб розлучатися один з одним». Чоловік може відчувати себе просто спостерігачем під час вагітності своєї дружини. Після народження дитини він знову може відчувати себе залишеним, як і пізніше, будучи свідком інтенсивних відносин між дитиною і матір'ю. Для батька складно усвідомити, наскільки він важливий для матері як підтримка материнства і материнського самопочуття, як він важливий також і для дитини, всупереч тому, що мати для дитини є першою у всьому. Материнство і батьківство представляють різні сторони батьківського досвіду. Якщо чоловік може виявити і безпечно пережити свою ранню ідентифікацію з матір'ю і своє бажання давати життя, він зможе розділити материнство з дружиною не відчуючи почуття покинутості.

Як батько, чоловік має свої власні, з самого початку відмінні від материнських, відносини з дитиною. Дитина починає розпізнавати батька, матір і інших людей з дуже раннього віку, ґрунтуючись на різних способах дотиків і різні запахи. Відносини між батьком і дитиною почали отримувати визнання зовсім недавно. Чоловік, який рано залишився без

ОРГАНІЗАЦІЙНІ, ПРОФЕСІЙНІ ТА СОЦІАЛЬНІ РОЛІ У ДІЯЛЬНОСТІ СУЧАСНОГО ЛІДЕРА

батька, або якщо батько практично повністю був відсутній в його житті, може тільки намагатися у своєму батьківстві бути матір'ю, змагаючись з дружиною, і це, у певному сенсі, єдино можливий для нього спосіб. Батьківство було б занадто небезпечним для нього, воно означало б втрату. Практично неможливо дати те, чого не маєш.

Досить поширеною є ситуація, коли чоловік б'є свою дружину. У XVIII столітті у Фінляндії був закон, що визначає, яким чином чоловік може бити свою дружину, і де проходять межі насильства. Багато психологів вважають що, чоловік б'є, коли він відчуває себе слабким, коли він стикається віч-на-віч зі своєю безпорадністю. Чоловік фізично сильніше, але його ідентичність як чоловіка часто слабкіше жіночої ідентичності. Суб'єкт насильства також соромиться себе, переживає ситуацію як травматичну і боїться її відновлення. Щоб звільнити себе від провини, чоловік може вдарити ще раз. У дослідженнях зазначалося, що ступінь насильства зазвичай тільки зростає. Це відкриття збігається з динамікою, зазначеної в тезах Матті Туовіннен, фінського навчального аналітика: «вбивця вбиває знову, щоб звільнити себе від попереднього вбивства».

Чоловічий страх жінки пов'язаний з жіночим тілом і з жіночою здатністю давати життя. В ісламському світі чоловік все ще залишається опікуном жінки, згідно ісламу він має на це право. На певному рівні подібний феномен спостерігається також і в нашій країні. Не тільки в мусульманських країнах відбуваються так звані "вбивства честі". Олександра Коллонтай, перша жінка-дипломат, припустила, що чоловіки побоюються жіночої інтуїції, їх здатності читати між рядків.

Висновок. Таким чином, проаналізувавши різні підходи к дослідженню Едіпового комплексу, ми приходимо до висновку:

По-перше, питання батьків і дітей було, є і залишається актуальною проблемою людства. Адже від виховання залежить доля дитини як окремої особистості. Відносини, що складаються між батьками і дітьми на ранньому етапі їх розвитку визначає їх подальшу поведінку і самореалізацію в суспільстві. А це і кар'єра, і сімейно-шлюбні відносини.

По-друге, найважливішу роль у цьому процесі відіграють емоції. Уміння володіти собою, керувати своїми емоціями - найбільше мистецтво. На жаль, не кожна людина може цього досягти, але до цього необхідно прагнути, оскільки в прояві зайвих емоцій деколи можуть дуже сильно нашкодити. Навіть наше фізичне здоров'я залежить від цього.

ОРГАНІЗАЦІЙНІ, ПРОФЕСІЙНІ ТА СОЦІАЛЬНІ РОЛІ У ДІЯЛЬНОСТІ
СУЧАСНОГО ЛІДЕРА

По-третє, ми вважаємо, що задля запобігання розвитку та згубного посилення Едіпового комплексу, слід знаходити з усіма близькими взаєморозуміння, давати їм необхідну підтримку і любов і ніколи не вдаватися до насильства як до аргументу на користь своєї правоти.

Список літератури: 1. *Аренс Лайне*. Ненависть між чоловіком і жінкою // Журнал практичної психології і психоаналіза / Аренс Лайне – 2005. – № 1. – 47 с. 2. *Мошенська Л.В.* Едіпів комплекс і його деструктивні наслідки / Л.В. Мошенська – М.: Вид-во Моск. ун-та, 2002. – 218 с. 3. *Якобсон П.М.* Психологія почуттів / П.М. Якобсон – М.: Вид-во Моск. ун-та, 1980. – 342 с. 4. *Klein M.* Early stages of the Oedipus conflict / M. Klein //International Journal of Psycho-Analysis. №9. – 1928. – P. 23 –29. 5. *Freud S.* The Ego and the Id, London: Hogarth Press. – 25p. 6. *Furman E.* Early aspects of mothering: what makes it so hard to be there to be left/E. Furman//Journal of Child Psychotherapy, №20 (2). - 1994. – P.149-164.

Bibliography (transliterated): 1. *Arens Layne*. Nenavist mlzh cholovlkom I zhlnkoju // Zhurnal praktichnoyi psihologiyi I psihoanaliza / Arens Layne – 2005. – # 1. – 47 s. 2. *Moshenska L.V.* Edipiv kompleks I yogo destruktivni naslidki / L.V Moshenska – M.: Vid-vo Mosk. un-ta, 2002. – 218 s. 3. *Yakobson P.M.* Psihologiya pochuttiv / P.M. Yakobson – M.: Vid-vo Mosk. un-ta, 1980. – 342 s. 4. *Klein M.* Early stages of the Oedipus conflict / M. Klein //International Journal of Psycho-Analysis. №9. – 1928. – P. 23 –29. 5. *Freud S.* The Ego and the Id, London: Hogarth Press. – 25p. 6. *Furman E.* Early aspects of mothering: what makes it so hard to be there to be left/E. Furman//Journal of Child Psychotherapy, №20 (2). - 1994. – P.149-164.

Єсіпов О.В., Хавіна І.В.

ЕДІПІВ КОМПЛЕКС ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА У
СТАНОВЛЕННІ ОСОБИСТОСТІ.

В статті розглядається вплив емоційних станів людини на його взаємини з оточуючими людьми. Детально розглянуто вплив Едіпового комплексу на психологічний розвиток дитини. Проаналізовані різні погляди психологів на Едіпів комплекс і його вплив на становлення особистості.

Ключові слова: емоційні стани, З. Фрейд, психоаналіз, Едіпів комплекс.

OEDIPUS COMPLEX AS AN IMPORTANT COMPONENT IN
THE FORMATION OF THE PERSON.

The article considers the influence of human emotional states on his relationships with other people. Detail the influence of the Oedipus complex on the psychological development of the child. Analyzed different views of psychologists on the Oedipus complex and its influence on the formation of personality.

Keywords: emotional states, Freud, psychoanalysis, the Oedipus complex.

Есипов О.В., Хавина И.В.

ЭДИПОВ КОМПЛЕКС КАК ВАЖНАЯ СОСТАВЛЯЮЩАЯ В
СТАНОВЛЕНИЕ ЛИЧНОСТИ.

В статье рассматривается влияние эмоциональных состояний человека на его взаимоотношения с окружающими людьми. Подробно рассмотрено влияние Эдипового комплекса на психологическое развитие ребенка. Проанализированы различные взгляды психологов на Эдипов комплекс и его влияние на становление личности.

Ключевые слова: эмоциональные состояния, З.Фрейд, психоанализ, Эдипов комплекс.

Стаття надійшла до редакційної колегії 23.09.2016

УДК 159.01

*Мартиненко О. М., Ігнатюк О. А.
м. Харків, Україна*

**РОЛЬ СОЦІАЛЬНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ПРОФЕСІЙНО -
ОСОБИСТІСНОМУ РОЗВИТКУ МАЙБУТНЬОГО ОФІЦЕРА**

Події останніх років показали, наскільки важлива психологічна готовність майбутніх офіцерів до подальшої роботи в екстремальних